

JEWISH COMMUNITY - BITOLA ЕВРЕЈСКА ЗАЕДНИЦА - БИТОЛА

Еврејка од Скопје судбината ја спаси да ја избегне Треблинка

Бети Езури не може да го наследи имотот на своите родители, бидејќи досега немала наше државјанство

Никој од нејзиното семејство не го преживеал ужасот на Треблинка: Бети Езури

Бјенвенита Езури-Бети, македонска Еврејка, сосема случајно го избегнала депортирањето во логорот Треблинка на 11 март 1943 година. Како четиригодишно девојче од Скопје, таа била на гости кај Александар и Блага Тодорови, Македонци, инаку семејни пријатели и бизнис-партнери на нејзиниот татко Арон Бехар.

Вечерта на 10 март, кога на скопските Евреи им било речено да се подготват за долг пат утредента, таа не сакала да оди со своите родители. Навикната да престојува на гости кај Александар-Цане и кај Блага, кои во тој момент немале деца, таа посакала да остане со нив. Не знаејќи, со таа желба си ја одредила својата судбина.

Никој од нејзиното пошироко семејство не го преживеал ужасот на Треблинка. Растејќи со Цане и со Блага, таа не била свесна дека престојот во различни куќи, всушност, значи нејзино криење од окупаторите. Во семејната куќа на нејзините нови родители живеел бугарски офицер кој знаел дека девојчето е Еврејка, но за многу златници што ги зел од Цане си молчел. Без никаков спомен за своите вистински родители, Бети по војната се запишала во училиште под името Христина Тодорова. За своето вистинско потекло дознала многу подоцна, кога случајно го открила писмото од Арон дека ја остава својата ќерка кај Цане се' додека не се врати од пат.

Ул. Браќа Мингови 18 – Битола

Тел. 00389 (0) 47 203 900

e-mail: jewishcommunity@t-home.mk

www.jewishcommunitybitola.mk

JEWISH COMMUNITY - BITOLA ЕВРЕЈСКА ЗАЕДНИЦА - БИТОЛА

„Неколку месеци не можев да поверувам дека Цане и Блага не се мои вистински родители. Тогаш отидов и до еврејската општина, која се наоѓаше на местото на денешното ЈП 'Водовод и канализација', и прашав дали навистина сум Еврејка. Таму го сретнав Моша Пијаде и тој ми потврди и ми рече дека треба да се подготвам и да заминам за Израел, дека таму е моето место“, вели Бети.

Во 1952 година таа се преселува во Израел, каде што довршува училиште, служи војска и се вработува како медицинска сестра. Секоја година по неколкупати ги посетува своите нови родители и „братот“, кого подоцна го добиле Цане и Блага во Скопје. Во 1961 година и' ја враќаат и семејната куќа од нејзиниот дедо, која во скопскиот земјотрес била многу оштетена.

Денес, вели Бети, не може да добие ништо од огромното наследство од нејзиното семејство. Услов за тоа било да поседува македонско државјанство пред 1998 година, кое таа го доби денес. Иако родена скопјанка, сите нејзини барања уште од 1983 година биле одбивани. Поради тоа, веројатно и имотот на нејзините предци ќе влезе во рамките на Меморијалниот центар на холокаустот на Евреите од Македонија. Нејзината семејна куќа се наоѓала на зелената површина кај надвозникот спроти Меморијалниот центар. Таа, сепак, е незадоволна поради тоа што кога почнале изградбата на центарот и враќањето на еврејските имоти, за тоа не биле информирани македонските Евреи кои живеат на различни страни во светот.

„Знам дека нема да добијам ништо од наследството од моите родители. Сакам тој имот да влезе во рамките на Меморијалниот центар. За тоа што сме поседувале има податоци и лесно е да се докаже. Сепак, навредена сум поради тоа што е прогласено дека имотот нема наследник. Сепак, има, но, за жал, поради нечија грешка во минатото, не можам да го добијам“, вели Бети.

Razvitokot na Bitola, kako od isklucitelno znacenie vo bogatata i burna istorija na makedonskiot narod, gledan niz vekovi, i negovoto revolucionarno minato kako i denes, najdobro mo`e da se razbere ako se zeme vo predvid deka se vbrojuva vo najopeanite gradovi vo svetot - za Bitola se ispeani nad 500 pesni. ..." Mnogu gradovi, sela projdov, kako tebe mil na svetov nigde ne najdov"... Bitola se naoga na jugozapadniot rab na pelagoniskata ramnina, megu planinite Baba i Nize, na 580 do 660 metri nadmorska visocina. Naogajki se na poznatiot rimski pat Via Ignacija, koj gi povrzuva graadovite od Jadransko do Egejsko More, Bitola vo minatoto bil centar na istoriski nastani koi pretsavuvale presvrtnica vo zivotot i razvojot na narodite od ova podracje.Cesto razurnuvan i opozaruvan, gradot

Ул. Браќа Мингови 18 – Битола

Тел. 00389 (0) 47 203 900

e-mail: jewishcommunity@t-home.mk

www.jewishcommunitybitola.mk

JEWISH COMMUNITY - BITOLA ЕВРЕЈСКА ЗАЕДНИЦА - БИТОЛА

uporno opstojival, izniknuval i se razvival, pogolem i podostoinstven. Samiot grad e osnovan od Slovenite, okolu sredinata na 7. vek od nasata era, vo neposredna blizina na Heraklea. Negovi osnivaci bile Brsjacite - edno od makedonsko-slovenskite pleminja. Vo sredniot vek Bitola predstavuva crkavno sediste za oblasta Pelagonija, a i posiroko. Vo sredinata na 13. vek arapskiot patepiseec Idrizi vo svoeto delo "Geografija" pisuva deka Bitola e znacaen so ubava mestopolozba. ..."Bitola - majska priroda Bitola-zlatna gradina..." Kako sredista na voeniot, gradskiot, politickiot u kulturen zivot, sredovekovnite gradovi igrale vazna uloga vo zivotot na sredovekovnite Sloveni. Prvenstveno, tie imale znacanje na utvrdeni sedista koi sluzele za odbrana na podracjeto vo koe se naogale. Vo najmnogu slucaji, sredovekovnite gradovi bile podignuvani na vrhovite na bregovite i na krstosnicite na glavnite komunikaciski pravci - suvozemni i recni. Bitola dozivuva silen procvet vo 15. vek, neposredno pred podpagaanjeto pod osmanliskata vlast, koga ima razvieni trgovski vrski niz celiot balkanski poluoostrov, posebno so golemite ekonomski centri: Carigrad, Solun, Dubrovnik,... Karavani so najraznovidni stoki se dvizele od site pravci kon Bitola i sprotivno, od Bitola kon drugite centri. ..."Bitola, majko Bitola, Bitola majko grad golem tamu se zivot zivee po Bitolski meani.." Vednas posle osvojuvanjeto Bitola bese pretvorena vo vazno voeno sediste zaradi golemoto stratesko znacanje vo ovoj del na Makedonija.Vo gradot pocna da se naseluva tursko naselenie i toa vo negovoto potesno podracje, pokraj rekata Dragor, odnosno centarot na denesnoto gradsko jadro. Tuka pocnaa da se gradat i prvite sluzbeni i javni objekti kako xamiite, tekeete, mendresite, anovite, amamite i drugi.Vo sredinata na 16. vek vo gradot pocnale da se doseluvaa Evreite koi bile proterani od Spanija i Portugalija. So nivnoto doseluvanje gradot dobil cilen zamav vo svojot razvitok. Silniot podem na Bitola ke dojde do izraz i vo izgradbata na mnogu znacajni objekti koi i denes ja krasat: Bujuk, Bezisten, Isak Fekij Bej Xamija , Isak Xamija , Haxi Bej Xamija, Jeni Xamija, Kazi Hajdar Xamija, i drugi. Vo 17. vek i pokraj vidnoto slabeenje na turskata imperija, Bitola prodolzi da se razviva i da dobiva izgled na ubav grad. Vo tekot na 18. vek Bitola masovno ke ja doseluvaa Vlasi, posle razrusuvanjeto na Moskopole vo 1778 godina, Albanci i makedonsko selsko naselenie. Vakviot rastez na gradot ovozmozil Bitola, posle Solun da stane najznacaen ekonomski i kulturen centar vo Makedonija. Pri krajot na 19. vek, gradot imal 17 maala (Goren i Dolen, Bair, Jeni Maalo, Bela Cesma, Arnaut Maalo, Sirok Sokak Maalo, Evrejsko Maalo i drugi) so golem broj pazari za odreden vid na stoki i surovini (At Pazar, Ovci Pazar, Zitni Pazar, Mas Pazar, Pekmez Pazar i drugi). Spored istiot, vo gradot postoele i 30 odredeni lokacii vo koi se vrsela nekoja prodazba na opredeleni stoki ili bile sobiralista na nekoj zanaeticii. ..."Sakam majko da si umram. da si umram vo Bitola vo Bitola Geni male.." Bitola kako voeni i administrativen centar na Evropska Turcija od 1951 godina stanala sediste na stranski diplomatski predstavništva, konzulati, vicekonzulati, trgovski agenzi i drugi. Prisuvstvoto na stranskite diplomatski predstavništva vo Bitola bez somnenie znacelo prisustvo na Evropa vo Bitola. Vakvi brzi promeni vo ekonomskiot, politickiot i kulturen zivot, nesomneno nosat promeni vo naciot na ziveenje i vo naciot na mislenje na mesnoto naselenie. Bogatite hristianski familii, ugleduvajji se na evropskite drzavi,

Ул. Браќа Мингови 18 – Битола

Тел. 00389 (0) 47 203 900

e-mail: jewishcommunity@t-home.mk

www.jewishcommunitybitola.mk

JEWISH COMMUNITY - BITOLA ЕВРЕЈСКА ЗАЕДНИЦА - БИТОЛА

razvivaat ziva trgovija, gradat velelepni objekti, prosvetni ustanovi i slicno, so sto doprinesuvaat Bitola od orientalen grad da nalikuva na evropskite gradovi.

SPOMEN SOBI ZA DEPORTIRANITE EVREI

Bitola im odade pochit na zhrtvite na holokaustot

Po povod 66-godishninata od deportacijata na bitolskite Evrei, golem broj gragjani, gosti do drzhavata, SAD i od Izrael polozhija cvekje pred Spomenikot na deportiranite Evrei. Na portalot na Evrejskite grobishta svecheno se otvoreni dve spomen-sobi vo koi se izlozheni fotografii povrzani so zhivotot na Evreite, a vo idnina kje ima i predmeti shto im pripagjale na ovie lugje.

- Imav 21 godina koga se sluchi deportacijata. Pametam kako sega, stravotniot nastan se sluchi na 11 mart, vo ranite utrinski chasovi. Nekolkumina bevme skrieni vo eden dukjan vo bitolskata charshija, a niz prozorecot gledav kako gi nosat moite najmili, no ne mozhev nishto da napravam. Tuka se krie vme mesec i polovina. Vo dukjanot jade vme, spievme i vrshevme nuzhda. Se shireshe nepodnosлива mirizba. No nemavme drug izbor - vaka, so rastreperen glas i ochi polni so solzi, ja raskazhuva svojata zhivotna prikazna Roza Hamhi Ruso (84), Evrejka shto uspeala da se spasi od deportacijata vo 1943 godina, koga 3.200 bitolski Evrei bea odneseni vo logorot na smrtta "Treblinka" i nikogash povekje ne se vratija.

Vo Zdruzenieto za makedonsko evrejsko prijatelstvo velat deka denes vo Bitola ima samo ushte eden Evrein.

Od Ambasadata na Republika Makedonija vo Izrael do bitolskiot gradonachalnik Vladimir Taleski pristigna pismo vo koe megju drugoto se inicira zbratimuvanje na Bitola so nekoj grad vo ovaa drzhava.

- Vo Izrael se znae za Bitola, a so intenziviranje na natamoshnata sorabotka kje se znae ushte povekje. Minatata godina Makedonija ja posetija 5.000 izraelski turisti, a Bitola, gradot shto e sinonim za evrejskata tradicija beshe posebno istaknat vo turistichkata ponuda - veli vo pismoto Pajo Avirovikj od makedonskata ambasada vo Izrael.

Bitolskiot gradonachalnik vekje razgovaral so holivudskiот producent Branko Lustig za idejata za snimanje igran film za deportacijata na bitolskite Evrei i golem broj chovechki drami povrzani so toj nastan.

- Toa scenario bi go otslikovalo periodot pred, za vreme i po deportacijata na Evreite vo Bitola, shto kje znachi da ja imame Bitola na filmsko platno od site agli, sekoja ulichka, Shirok sokak, starata bitolska

Ул. Браќа Мингови 18 – Битола

Тел. 00389 (0) 47 203 900

e-mail: jewishcommunity@t-home.mk

www.jewishcommunitybitola.mk

JEWISH COMMUNITY - BITOLA ЕВРЕЈСКА ЗАЕДНИЦА - БИТОЛА

arhitektura. Se nadevam deka kje najdeme nachin da ja realizirame idejata. Dobro e da go napravime toa dodeka se ushte ima svedoci na toj nastan - izjavi Taleski. (Nova Makedonija)

Ул. Браќа Мингови 18 – Битола

Тел. 00389 (0) 47 203 900

e-mail: jewishcommunity@t-home.mk

www.jewishcommunitybitola.mk